

פרק השני נפתח בדיני שליחות בקידושין, לאחר מכן בקידושין ע"י מלווה כדומה, ועתה בקידושין שהמקדש אומר שיקדש בדבר מסוים אך מקדש בדבר אחר, וזה לשון המשנה (שם מח):

- א. התקדשי לי בכוס זה של יין ונמצא של דבש, של דבש ונמצא של יין.
- ב. בדינר זה של כסף ונמצא של זהב, של זהב ונמצא של כסף.
- ג. על מנת שאני עשיר ונמצא עני, עני ונמצא עשיר - אינה מקודשת. ר"ש אומר: אם הטעה לשבח - מקודשת.

המקדש בין בדבר יקר ערך, ומביא דבר פחות ערך, ובין אם קדש בדבר פחות ערך והביא דבר יקר ערך, אינה מקודשת. ר"ש חולק וסובר שמקדשת שהביא דבר יקר ערך ביותר מאמירתו.

ראשית, אם הפרק הראשון נושא היה 'פרק הקניינים', הפרק השני יותר מאופיין כחסרון בקניין. כלומר, בפרק הראשון עסקנו במסלול הקידושין ושאר הקניינים, ובפרק השני אנו עוסקים בקידושין **ללא** המקדש (שליחות), ובקידושין **ללא** כסף בעין (קידושין במלווה), ובקידושין **ללא** אמירה נכונה (כאמור במשנתינו).

הגמרא מביאה ברייתא שדנה בקידושין ע"י כוס, האם האשה מתקדשת בכוס או במה שבתוכו? וכך לשונה (שם):

ת"ר: התקדשי לי בכוס זה - תני חדא: בו ובמה שבתוכו, ותניא אידך: בו ולא במה שבתוכו, ותניא אידך: במה שבתוכו ולא בו! ולא קשיא: הא במיא, הא בחמרא, הא בציהרא.

הגמרא מחלקת בין שלושה סוגי משקים: א. מים. ב. יין. ג. שמן (ו"א ברש"י). אם קידש בכוס של מים, אזי הקידושין בכלי-בכוס. ואם קידש בכוס של יין, אזי הקידושין במשקה ולא בכוס. ואם קידש בשמן, אזי הקידושין גם בכלי וגם בשמן (רש"י).

אמנם הרמב"ם ותוס' סוברים שבכוס של מים האשה מקודשת גם ע"י הכוס וגם ע"י המים, וכך לשון התוס' (ד"ה הא):

פ"י הקונטרס במיא שאינם חשובים אמרי' בו ולא במה שבתוכו בחמרא דחשוב במה שבתוכו ולא בו ובציהרא פירש ציר דגים שעשו לימים רבים לטבל והכוס צריך לו לשומרו לשון אחר ציהרא שמן כמו יצהר שצריך לכלי שמשהין אותו לזמן גדול בו ובמה שבתוכו וקשה לר"ת דאין זה סדר הברייתא שהביא! לכן פר"ת במיא בו ובמה שבתוכו שהמים בטלים לגבי הכוס בחמרא בו ולא במה שבתוכו שהיין חשוב ואינו בטל לגבי הכוס ומ"מ אינו חשוב כ"כ שנאמר דדעתה תהא על היין אבל בציהרא במה שבתוכו דחשוב יותר מן הכוס אבל לא בו דהכוס אינו בטל לגבי ציהרא.

כולם מסכימים שמים הוא המשקה הפחות, אך השאלה האם משום שהוא פחות אינו שווה כלל, או שהוא כלול בתוך הכוס? לרש"י הוא בטל לגמרי, ולר"ת הוא כלול בכוס. יסוד שיטת ר"ת הוא ע"י סיווד הברייתא במקביל לסדר המשקים המובאים בגמרא.

גם הרמב"ם פסק כסדר הגמרא, וכך מבארו המגיד משנה (אשיות פ"ה הכ"ט):

ופי' רבינו ראשונה במיא ב' בחמרא ג' בציהרא פ' ציהרא שמן והטעם לפי שהמים אינן חשובין ובטלין אצל הכלי ודעתו על הכל אבל יין כיון שהוא חשוב קצת יותר מן המים אינו בטל אצל הכלי ולפיכך בו ולא במה שבתוכו בשמן מתוך שהוא דבר חשוב ביותר ואינו עומד לשתיה כיון הרי הוא דבר בפני עצמו לפיכך במה שבתוכו ולא בו ואין לומר בו ולא במה שבתוכו כמו שאמרו ביין מפני שהיין עומד לשתיה ויסתפק ממנו כאחת אבל בשמן אם היה דעתו לקדשה בכלי לא היה נותנו לה מלא שמן שהרי הוא עומד לתשמיש השמן. זהו לדעת רבינו.

לעומת זאת רש"י הדגיש צד אחר בקידושין, וזה לשונו (ד"ה במיא):

דלא חשיבא (היא) ולא היתה דעתה אלא בכלי.

נראה שדעת האיש לקדש בכוס ובמים, ודעת האשה להתקדש רק בכוס. נחלקו הראשונים האם בסוגיא אנו מתחשבים בדעת האיש או האשה. רש"י סובר שדעת האשה בכלי ולכן מקדש אותה רק בכלי, ולא במים. והרמב"ם ור"ת סוברים שהקידושין חלים גם בכלי וגם במים, משום שכך דעתו על הכל'.

נראה לענ"ד שרש"י מדגיש את נקודת המבט של המקבלת, שהרי אמרה הברייתא "התקדשי לי בכוס זה" כלומר, בכוס זה שלפניך. אם הוא עם מים, אזי שקיפות המים מוכיחים שיש כאן כוס. אך אם יש יין, צבעו האדום מכסה על הכלי ויש כאן רק יין. ואם יש בו דבר שצבעו ממצע, מצד אחד יש לו צבע ייחודי, אך איננו מסתיר את הכלי אזי דעתה של האשה גם על הכלי וגם על השמן (דעתה וראייתה).